

บทที่ 1

บทนำ

1.ประเด็นปัญหา

เมื่อกล่าวถึงชาวจีนในเมืองไทยก็ต้องพูดถึงการประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างชาวจีนอพยพกับชาวไทยเจ้าของประเทศ การผสมกลมกลืนคือข้อสรุปแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทย-จีนถือเป็นตัวอย่างที่โดดเด่นของความสัมพันธ์อันราบรื่นระหว่างชาวจีนผู้อพยพกับเจ้าของประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซียที่มีปัญหาขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อย่างรุนแรง(พรชัย 2531 : 49)

ดังตัวอย่างที่ชัดเจนจากความเห็นของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ที่กล่าวไว้ในการปาฐกถาพิเศษเรื่อง "การผสมทางวัฒนธรรมไทย-จีน"ว่า ".....คนจีนกับคนไทยนั้นแปลก คือถ้าผสมข้ามพันธุ์เข้าไปแล้วออกลูกมาไม่มีลูกครึ่ง ถ้าไม่เป็นเจ๊กก็เป็นไทยเลือกเอา...มีข้อสิ่งสำคัญ มีต่างๆที่ทำให้เขานึกว่าเขาจะเป็นไทยได้โดยสนิทใจ แล้วลืมความรู้สึกที่เป็นจีนของเขาหมด....." (คึกฤทธิ์ 2532 : 2)

ข้อสำคัญที่ทำให้ชาวจีนเป็นไทยได้โดยสนิทนั้น ม.ร.ว.คึกฤทธิ์แสดงความเห็นไว้ว่าเป็น การนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน ความใกล้เคียงกันของวัฒนธรรมไทยกับจีนและวัฒนธรรมไทย"มีหลายสิ่งที่ดูไปแล้วอาจจะดีกว่าของจีนก็ได้ เป็นสิ่งที่เขายินดีจะรับวัฒนธรรมไทย" อีกทั้งเมืองไทยยังมีประวัติศาสตร์อันรุ่งโรจน์ "ถ้าเขา(คนจีน-ผู้ศึกษา)เป็นคนไทยเขาจะภูมิใจในประวัติศาสตร์ของไทยมาก"และสุดท้ายมีสิ่งยึดเหนี่ยวคือสถาบันกษัตริย์เหมือนกันดังนั้นวัฒนธรรมของไทยกับจีน จึงผสมผสานกันค่อนข้างง่ายไม่แตกต่างอะไรกันมากนัก (คึกฤทธิ์ 2532:2-4)

คล้ายคลึงกับความข้อวิเคราะห์ของSkinnerซึ่งเป็นผลงานที่มีอิทธิพลในแวดวงวิชาการมากที่สุดสรุปไว้ว่า สังคมไทยมีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการผสมผสานกลืนกลายเป็นวัฒนธรรม ศาสนา และลักษณะรูปพรรณ สีมิว ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลในเรื่องชนกลุ่มน้อยก็เอื้ออำนวยและกดดันให้ชาวจีนเต็มใจและจำเป็นที่จะต้องผสมผสานเข้าสู่สังคมและวัฒนธรรมไทยและSkinnerได้พยากรณ์ไว้ว่า ไม่นานนักเมื่อจำนวนชาวจีนอพยพลดน้อยลงอันเป็นผลจากความชราของผู้พยพรุ่นเดิมๆและนโยบายลดจำนวนผู้อพยพชาวจีนของรัฐบาลไทย ชุมชนจีนในไทยก็จะสลายตัวและถูกกลืนกลายเป็นเข้าสู่สังคมและวัฒนธรรมไทยในที่สุด(สกินเนอร์ 2529:303-304,375 และ383)

ไม่ว่าข้อเสนอของ Skinner จะสมเหตุสมผลและน่าเชื่อถือเพียงใด 30 ปีหลังการพยากรณ์ชุมชนหลายแห่งในประเทศไทยยังคงรักษารูปแบบบางประการทางวัฒนธรรมจีนไว้อย่างเหนียวแน่น

แม้ในทางสังคมจะสามารถผสมผสานอยู่ร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับสังคมไทย กลุ่มชาติพันธุ์จีนรุ่นหลังๆ เหล่านี้ ในบางสถานการณ์สังคมยังคงระบุชาติพันธุ์ตนเองว่าเป็นชาวจีนแม้จะมีสัญชาติทางกฎหมายเป็นราษฎรไทย(พรชัย 2531:50)

ยิ่งไปกว่านั้นปรากฏการณ์ความตื่นตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนที่เกิดขึ้นในระยะหลัง พร้อมๆ กับการแสดงพลังของคนชั้นกลางในเมืองที่ส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีนในเหตุการณ์พฤษภา 2535 อาจต้องทบทวนข้อสรุปความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีน-ไทย ในผลงานวิจัย "จินตนากรรมชาติที่ไม่เป็นชุมชน : คนชั้นกลางลูกจีนกับชาตินิยมโดยรัฐของไทย" เกษียร เตชะพีระ ชี้ว่า วรรณกรรมที่นำเสนอเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่าง "ผู้ประกอบการชาวจีน" และ "ประเทศผู้เหี้ย" นั้น "หยาบและง่ายเกินไป" ซึ่งให้เห็นถึงการครอบงำ และความตึงเครียดทางเชื้อชาติที่แฝงอยู่เป็นคลื่นใต้น้ำ" พร้อมกับนำเสนอภาพใหม่คือ การปรับตัวและเจรจาต่อรองในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐไทยกับผู้ประกอบการชาวจีน(เกษียร 2537 :3)

ภายใต้วรรณกรรมผสมกลมกลืน(Assimilation) การศึกษาในประเด็นศาสนาและความเชื่อของชาวจีนในสังคมไทยเท่าที่ผ่านมา ก็พยายามอธิบายศาสนาและความเชื่อในฐานะเป็นเครื่องมือซึ่งมีหน้าที่สร้างความเชื่อมโยงระหว่างชาวจีนกับชาวไทย นับจากงานค้นคว้าเรื่องจีนในเมืองไทยที่ยังถือกันว่า "ลึกซึ้งที่สุด" แม้เขียนขึ้นมากกว่า 30 ปีแล้วของ Skinner ที่สรุปว่า ชาวไทยและชาวจีนไม่มีความตะขิดตะขวงใจในเรื่องศาสนาของแต่ละฝ่าย ชาวจีนเต็มใจที่จะปรับตัวเองให้เข้ากับพุทธศาสนาแบบไทย "สาระเรื่องศาสนาของวัฒนธรรมคนจีนท้องถิ่นในสยามแตกต่างจากวัฒนธรรมคนจีนตอนใต้แต่โบราณ ... การผสมปนเปกันระหว่างคนจีนและคนไทยในวัดไทยและศาลเจ้าเป็นเรื่องที่ทำให้การกลืนผู้สืบสกุลลูกจีนของคนจีนอพยพง่ายขึ้น(สกินเนอร์ 2529 :133)

ในบทนำหนังสือเรื่อง "การเมืองจีนสยาม : การเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ค.ศ. 1924-1941" กล่าวถึงพิธีกรรมของคนจีนไว้ว่า

"ยังมีจีนสยามอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีอยู่ไม่มากเช่นกัน แต่ยังคงใช้ชีวิตอยู่บนแผ่นดินสยาม ตราบจนลมหายใจสุดท้าย ด้วยการยอมสลายความเป็นจีนของตนลงไปเรื่อยๆ อย่างตั้งใจและเจตนาสำนึกดังกล่าวไม่จำเป็นต้องมีผลเนื่องมาจากนโยบายชาตินิยมของรัฐบาลสยามเสมอไป เพราะจำนวนไม่น้อยของจีนสยามเหล่านี้มีความผูกพันกับความเป็นไทย (Thainess) อย่างลึกซึ้งและอาจจะมิบังที่ต่อการลบความทรงจำอันเลวร้ายที่ตนได้รับมาจากแผ่นดินมาตุภูมิที่อัดแน่นไปด้วยความยากจนข้นแค้น จีนสยามเหล่านี้แม้จะยังเคารพและรำลึกถึงความเป็นจีนผ่านพิธีกรรมต่างๆ และใช้ "ภาษาจีน" อยู่บ้างในชีวิตประจำวัน แต่พวกเขา ก็ไม่ได้พยายามแผ่ขยายอำนาจของความเป็นจีนนั้น ให้อนุชนรุ่นหลังอันเป็นผลผลิตโดยตรงของพวกเขาเองมากนัก หรือไม่ก็ความพยายามนั้นของพวกเขาประสบความสำเร็จ"(วรศักดิ์ 2539:20)

เมื่อพิจารณาจากปรากฏการณ์ต้นตัวของคนไทยเชื้อสายจีนข้างต้น มุมมองต่อพิธีกรรมทางศาสนาของจีนในไทย ในฐานะเครื่องมือที่ช่วยในการประสานชาวจีนเข้ากับสังคมไทยอย่างเดียว โดยต่อเนื่องไม่น่าจะเพียงพอ งานศึกษานี้เป็นการศึกษาประเพณีกินเจของชาวจีนในภาคใต้ โดยอยู่บนสมมติฐานที่ว่า รูปแบบความสัมพันธ์ของชาวจีนกับไทยไม่ได้เป็นแบบเดียวกันทั้งประเทศ แต่มีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามลักษณะของกลุ่มชาวจีนเองและบริบทของท้องถิ่น และความหมายของพิธีกรรมกินเจก็สามารถแปรเปลี่ยนไปตามสถานการณ์เงื่อนไขสังคมที่เป็นบริบทที่เปลี่ยนไปตลอดเวลา ทั้งนี้ความหมายของพิธีกรรมกินเจไม่จำเป็นต้องมีลักษณะต่อเนื่องหรือคงเส้นคงวา และในแต่ละช่วงเวลาอาจจะขัดแย้งกันเองก็ได้ ในบางสถานการณ์พิธีกรรมกินเจและสัญลักษณ์ในพิธีกรรมอาจแสดงถึงความพยายามที่จะประสานกับสังคมท้องถิ่น และบางสถานการณ์อาจจะแสดงให้เห็นความพยายามที่จะตอรองและรักษาความเป็นจีนไว้

คำถามสำคัญของการศึกษาก็คือ

1. ความหมายของพิธีกรรมและสัญลักษณ์หลักในพิธีกรรม มีการปรับเปลี่ยนความหมายภายใต้เงื่อนไขทางสังคมของท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษาอย่างไร
2. การเกิดขึ้นของพิธีกรรม สัมพันธ์กับบริบททางสังคมที่ผ่านมาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และส่งผลต่อความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างไร

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. วิเคราะห์เหตุการณ์และเงื่อนไขของสังคมและบุคคล ที่มีนัยสัมพันธ์กับการเกิดขึ้นของพิธีกรรมในชุมชน
2. วิเคราะห์พิธีกรรมและสัญลักษณ์หลักในพิธีกรรม ว่ามีความหมายต่อผู้เข้าร่วมพิธีกรรมอย่างไร

3. งานศึกษาที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง "จีน" เฉพาะ "คนจีนในเมืองไทย" มีอยู่จำนวนมากพอสมควรในหลายสาขาวิชา เช่น ประวัติศาสตร์ มนุษยวิทยา ภาษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ ในที่นี้จะรวบรวมไว้เฉพาะส่วนการศึกษาเรื่องจีนในไทย ที่ว่าด้วยศาสนาและความเชื่อเป็นหลักเท่านั้น

งานการศึกษาสังคมจีนในประเทศไทย ของสกินเนอร์(2529)พูดถึงศาสนาไว้ว่า "ในสยามคริสต์ศตวรรษที่ 19 วัฒนธรรมของชาวจีนท้องถิ่นกลับมีการเปลี่ยนแปลงอย่างน่าสังเกตไปเข้ากับวัฒนธรรมไทย ซึ่งโดยการปิดช่องว่างระหว่างชีวิตความเป็นอยู่ทั้งสองแบบเสีย ก็ทำให้คนจีนที่เกิด

ในประเทศไทยเข้ากับสังคมไทยได้ง่ายขึ้น..บางที่จะเป็นการบอกเล่าที่ดีที่สุดที่จะแสดงให้เห็นการ
 ปรับวัฒนธรรมในสังคมชาวจีนท้องถิ่นด้วยการยกตัวอย่างเรื่องศาสนาซึ่งในแง่ความเป็นจริงแล้วจาก
 บรรดารูปแบบทางวัฒนธรรมต่างๆโดยทั่วไปแล้ว ศาสนาเป็นเรื่องที่ต้องต่อต้านกันถึงที่สุดที่จะ
 เปลี่ยนศาสนากันได้" เขาได้อ้างถึงบันทึกของครอเฟิร์ด ว่า"คนจีน..ยอมรับนับถือพุทธศาสนาทันทีที่
 เข้ามาอยู่เมืองไทย" และบันทึกของกุตสลาฟ ช่วง ค.ศ.1830-1839ว่าคนจีน "ชอบอย่างมากที่จะทำ
 ตามพิธีการต่างๆทางศาสนา(ของคนไทย)โดยสิ้นเชิง ไม่เพียงแต่พุทธศาสนา ชาวจีนในสยามพร้อม
 ที่จะรับทุกสิ่งที่คนไทยเคารพบูชาเช่นหลักเมือง ประการสำคัญแม้รูปแบบวัฒนธรรมจีนแต่โบราณ
 คือพิธีการบูชาบรรพบุรุษ ที่รากฐานคือการฝังและพิธีที่ยุ่งยากเกี่ยวกับการฝังศพ ก็มีหลักฐานว่าใน
 ศตวรรษที่ 19 คนจีนส่วนใหญ่เคารพคนตาย "คนจีนเลิกการฝังศพและการสร้างฮวงซุ้ยราคาแพง
 หันมาใช้พิธีเผาศพเหมือนคนไทยทั่วไป ไม่ว่าจะการเผาจะเป็นเรื่องพิจารณาในทางเศรษฐกิจ หรือ
 ความเชื่อของคนไทยที่ว่าฝังใช้สำหรับพวกที่ตายผิดปกติ สกินเนอร์เห็นว่าการเผา "ไม่ใช่เป็น
 เพียงถูกกลืนแต่ผิวเผินเท่านั้น แต่เป็นการกลืนลึกลงไปถึงแก่นสังคมจีน" และในพิธีศพมีการ
 ประกอบพิธีแบบไทย ให้พระไทยสวดมนต์ และประกอบพิธีเผาในวัดไทยด้วย (สกินเนอร์ 2529:131-
 133)

ปริญญาณิพนธ์ของ พลกุล อังกินันท์ เรื่อง"บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระ
 บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว" ได้กล่าวถึงเรื่องศาสนาและความเชื่อไว้ว่า ประเทศไทยในยุค
 ก่อนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่ เป็นดินแดนที่มีการประสานทางวัฒนธรรม
 ของไทยและจีน ชาวต่างประเทศผู้เขียนเรื่องเกี่ยวกับชาวจีนในประเทศไทยแทบทุกคนต่างกล่าวใน
 ทำนองเดียวกันว่าประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่มีอัตราการกลายชาติจากจีนเป็นไทยสูงกว่าการ
 กลายชาติของคนจีนในดินแดนอื่นๆ ทั้งมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ รวมทั้งในด้านศาสนา
 ลัทธิความเชื่อที่ใกล้เคียงกัน เช่นนับถือศาสนาพุทธเหมือนกันแม้จะคนละนิกาย แต่ก็บูชาผีสูง
 เทวดาสีงลึกลับเหมือนกัน ศาสนาและลัทธิความเชื่อจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการ
 ประสานกลมกลืนกัน(พลกุล 2512 :46)

พรพรรณ จันทโรนานนท์ สรุปไว้ในบทความเรื่อง "เทพและความเชื่อของชาวจีน"ว่า ชาว
 จีนแต่ละกลุ่มภาษา นอกจากนับถือเทพที่เหมือนกันก็คือ เทพทางศาสนาพุทธ เต้า ขงจื้อแล้ว ยัง
 นับถือเทพประจำท้องถิ่นที่แตกต่างกันไปอีกด้วย เมื่ออพยพมาอยู่เมืองไทยความเชื่อเรื่องเทพดั้งเดิม
 ยังมีอยู่ แต่เมื่อตั้งหลักแหล่งและมีความเจริญร่ำรวยในเมืองไทยก็ถือว่า เทพประจำท้องถิ่นของไทย
 เป็นผู้ประทานสิ่งเหล่านี้ให้พวกเขา ชาวจีนจึงนับถือเทพปูนเกล้าๆ ซึ่งถือว่าเป็นเทพประจำท้องถิ่น
 อย่างมาก จนทำให้เทพองค์นี้กลายเป็นศูนย์รวมความเชื่อชาวจีนในทุกกลุ่มภาษา(พรพรรณ2532: 90
)

ข้อสรุปเกี่ยวกับการประสานกลมกลืนกันในเรื่องศาสนา มักจะเน้นที่ความเปิดกว้างของรัฐไทยในเรื่องศาสนา และการเปิดกว้างของศาสนาพุทธนิกายหินยานในไทย ในการประชุมไทยคดีศึกษา ครั้งล่าสุดเมื่อเดือนตุลาคม 2539 Ann Maxwell Hill เสนอผลงานวิจัยเรื่อง God, GHost, Ancestor and Buddhism ? Chinese popular religion in Thailand (1996) สรุปได้ว่า นอกจากเงื่อนไขที่ เปิดกว้างให้กับความเชื่อที่แตกต่างออกไปของสังคมแล้ว ในอีกด้านหนึ่งระบบความเชื่อของจีนเองก็ เปิดช่องว่างให้ความเชื่อใหม่ๆ ด้วย ดังนั้นในการข้ามผ่านโลกทางสังคมและวัฒนธรรมของไทย ชาว จีนอพยพใหม่เอียงที่จะรับเอาทุกศรัทธาความเชื่อของไทย เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งอำนาจท้องถิ่น(local power) โดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใหม่ที่รับจากไทยจะเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างชาวจีนอพยพกับรัฐไทย อย่าง น้อยก็ในความรู้สึกทางสัญลักษณ์ที่เชื่อมต่อสัมพันธ์กับคนไทยด้วยความศรัทธาในสิ่งเดียวกัน ใน ขณะเดียวกันคนจีนก็ยังคงดำรงลักษณะเฉพาะของการนับถือเทพเจ้าของตนไว้ซึ่งการกระทำอย่างนี้เป็น เรื่องปกติสำหรับชาวจีนและระบบความเชื่อของจีนก็อนุญาตให้ทำได้ ทั้งนี้สืบเนื่องจากในแผ่นดิน ใหญ่ชาวจีนแต่ละท้องถิ่นจะนับถือเทพเจ้าประจำท้องถิ่นของตนควบคู่ไปกับเทพเจ้าหลักซึ่งนับถือ ร่วมกันของชาวจีนทั้งหมด ศาสนาของชาวจีนจึงเป็นความหลากหลายภายในความเป็นเอกภาพ ไม่ ว่าจะเป็นระบบความเชื่อของชาวจีนบนแผ่นดินใหญ่ หรือชาวจีนที่อพยพไปลงหลักปักฐานใน วัฒนธรรมการเมืองอื่น ลัทธิประนีประนอมทางศาสนาของจีนนี้ Hill เห็นว่าการข้ามหรือละลายความ เชื่อบางอย่างของเดิม เป็นการกระทำเพื่อแปรเปลี่ยน (transformation) มากกว่าตอกย้ำเอกลักษณ์ ของความเป็นจีน

ประการสำคัญ Hill เสนอว่าในวาทกรรมของคนจีนทั่วไป ให้ความสนใจหรือกังวลกับการ ปฏิบัติในพิธีกรรม มากกว่าความหมายของพิธีกรรมหรือสัญลักษณ์ และแม้ว่าบางคนไม่เชื่อใน "สาร" ของพิธีกรรม แต่ก็ยังมีส่วนร่วมไปกับพิธีกรรมนั้น และสำหรับคนจีนตราบเท่าที่พิธีกรรมยังคง ได้รับการปฏิบัติตามประเพณี ก็ถือว่าพิธีกรรมนั้นประสบผลสำเร็จแล้ว

4.แนวคิดทฤษฎีที่ช่วยในการทำความเข้าใจ

การศึกษาครั้งนี้พยายามทำความเข้าใจพิธีกรรมกินเจ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่จัดตามประเพณี เทศกาลของชุมชนตะกั่วป่า พิธีกรรมในที่นี้ ใช้ในความหมายกว้างคือ หมายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อ โดยพิธีกรรมและความเชื่อมีความสัมพันธ์ในลักษณะส่งเสริมซึ่งกันและกัน กล่าวคือ พิธีกรรมเป็นการแสดงออกหรือตอกย้ำความเชื่อ และความเชื่อในฐานะที่เป็นเป้าหมาย ของพิธีกรรมก็ให้เหตุผลการดำรงอยู่ของพิธีกรรม

พิธีกรรมสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม 3 ระดับคือ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมจึงนับเป็นเรื่องสำคัญที่นำไปสู่การทำความเข้าใจชีวิตของชุมชน

เนื่องจากชุมชนหรือสังคมไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง แต่มีความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การทำความเข้าใจพิธีกรรมจึงจำเป็นต้องศึกษาโดยสัมพันธ์กับบริบทที่แวดล้อมพิธีกรรมที่เปลี่ยนไปตามเวลา บนความเชื่อว่าพิธีกรรมเป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยเงื่อนไขทางสังคมและบุคคล เพื่อช่วยในการทำความเข้าใจพิธีกรรมให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้อาศัยแนวคิดการตีความพิธีกรรม และสัญลักษณ์ของนักมานุษยวิทยาสองท่าน คือ Victor Turner และ Clifford Geertz เป็นแนวทาง

1. แนวคิดของ V. Turner มองสังคมเป็นกระบวนการที่มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา และบุคคลในสังคมพยายามที่จะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและพิธีกรรมเป็นเสมือนการแสดงทางสังคม ที่กลุ่มผู้ทำพิธีจัดขึ้นเพื่อดำรงสภาพของกลุ่มตน สัญลักษณ์ในพิธีกรรมสะท้อนให้เห็นความพยายามที่จะตอบโต้กับสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมภายนอกแสดงให้เห็นแรงปรารถนาภายใน ตลอดจนจนถึงอุดมคติในชีวิต

พิธีกรรมนำผู้เข้าร่วมพิธีไปสู่เป้าหมาย โดยอาศัยสัญลักษณ์หลัก ซึ่งบางครั้งเรียกว่า สัญลักษณ์เครื่องมือ (instrumental symbols) และสัญลักษณ์นั้นจะต้องมีความหมายที่หลากหลายสามารถปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มสังคมที่ปฏิบัติพิธีกรรม ตามความเห็นของ Turner สัญลักษณ์จะต้องมีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ มีความเข้มข้น (condensation) ,มีลักษณะรวมความหมายหลายอย่าง (unification) และมีขั้วของความหมาย (polarization) คือ ขั้วอุดมการณ์สังคม (ideological pole) กับขั้วอารมณ์ความรู้สึก (sensory pole) (Turner 1967:52-54)

แนวคิดของ Turner จึงช่วยในการมองความหมายของพิธีกรรมและสัญลักษณ์โดยสัมพันธ์กับโครงสร้างสังคมและการจัดการกับความขัดแย้งภายในโครงสร้างสังคมของพิธีกรรม

2.ตามทัศนะของ Geertz สัญลักษณ์ศาสนาช่วยสร้างความสามารถในการทำความเข้าใจโลก เขาเห็นว่าสำหรับนักมานุษยวิทยา ศาสนามีคุณค่าก็สืบเนื่องจากศักยภาพในการตอบสนองต่อปัจเจกชนหรือกลุ่มต่างๆในสังคม ในฐานะแหล่งที่มาของมโนทัศน์ (concept) หลักเกี่ยวกับโลก ตนเอง (the self) และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ (Geertz 1968: 40)

สำหรับพิธีกรรม Geertz นำเสนอว่า พิธีกรรมทำให้โลกจริงที่เรามีชีวิตอยู่และโลกในจินตนาการปนเปกันภายใต้สัญลักษณ์ชุดหนึ่งที่ทำให้ทั้งสองโลกหลอมรวมกลายเป็นหนึ่งเดียวกัน (Geertz 1968:29)

สัญลักษณ์ในพิธีกรรมมีความซับซ้อนและค่อนข้างปราณีตละเอียดอ่อน มักจะมีลักษณะเป็นสาธารณะ(public) เป็นสิ่งที่ด้านหนึ่งแสดงอารมณ์และแรงจูงใจที่กว้างขวางหลากหลาย และในอีกด้านเป็นมโนทัศน์ทางอภิปรัชญา ที่กำหนดสำนึกทางจิตวิญญาณของผู้คน ทั้งหมดนี้นำเสนอผ่านสิ่งที่ Geertz เรียกว่า "การแสดงทางวัฒนธรรม" (cultural performances)

การแสดงทางวัฒนธรรมทั้งหมดไม่ใช่การแสดงทางศาสนา (religious performances) แต่เส้นแบ่งระหว่างสองสิ่งนี้ รวมทั้งการแบ่งการแสดงทางวัฒนธรรมกับศิลปะ หรือแม้แต่การเมืองก็ไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะขีดคั่นในทางปฏิบัติ เพราะรูปแบบของสัญลักษณ์นั้น ตอบสนองจุดประสงค์ที่หลากหลาย

การแสดงทางศาสนานั้น Geertz กล่าวว่าไม่เพียงแต่เป็นภาพแสดงแทนมโนทัศน์ทางศาสนาสำหรับผู้ศรัทธา แต่ผู้สังเกตการณ์ภายนอกก็สามารถสังเกตเห็นได้ อย่างไรก็ตามก็มีข้อแตกต่างกันระหว่างผู้ศรัทธากับคนภายนอก ตรงที่คนภายนอกจะเห็นเพียงบางส่วนของมุมมองทางศาสนา แต่ได้รับผลทางด้านความประทับใจแก่สุนทรียศาสตร์ หรือสนใจแง่มุมการวิเคราะห์การแสดงนั้น ในขณะที่สำหรับผู้ศรัทธา การมีส่วนร่วมในการแสดงทำให้ความเชื่อของเขากลายเป็นวัตถุประสงค์ที่จับต้องได้ ไม่ใช่เพียงแบบจำลอง"ของสิ่งที่เขาเชื่อถือ" แต่ยังเป็นแบบจำลอง"สำหรับความเชื่อ"เกี่ยวกับสิ่งนั้นอีกด้วย (Geertz 1968:29)

Geertz ได้ศึกษาการแสดงทางวัฒนธรรมที่บาหลี เป็นการต่อสู้ระหว่างRangdas ซึ่งเป็นภาพพจน์ของความชั่วร้าย กับ Barong ซึ่งเป็นตัวตลก เขาสรุปว่า การต่อสู้ของทั้งสองเป็นการปะทะกันระหว่างเจตจำนงที่ชั่วร้ายกับความตลกขบขัน แม้ตัวละครทั้งสองจะได้รับพลังเหนือธรรมชาติเหมือนกันและเป็นพลังที่ตึงอารมณ์ผู้คนเหมือนกัน แต่แตกต่างกันมากในแง่ความเอาจริงเอาจัง ในระหว่างการแสดงอารมณ์ขัน ความรื่นเริง และความน่ากลัวไม่ได้แยกจากกันอย่างเด็ดขาด แต่สอดประสานกันไปเปรียบเหมือนลวดลายที่ผสมปนเปกันบนพื้นผิวของการแสดง

สำหรับคนบาหลีสี่สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมดไม่ใช่การแสดงสำหรับชมเล่น แต่เป็นการแสดงออกทางพิธีกรรมที่ไม่มีระยะห่างทางสุนทรียศาสตร์แยกตัวแสดงออกจากคนดู การแสดงนี้ไม่ใช่เพียงแค่อจินตนาการแต่เป็นรูปกายที่สัมผัสได้ นำพวกเขาออกจากโลกสามัญที่เขาดำรงอยู่สู่โลกเหนือจริงที่ Barong และ Rangdas ดำรงอยู่ การแสดงที่เห็นคือการเข้าถึงจินตนาการเกี่ยวกับตัวแสดงทั้งสองโดยตรง ทั้งสองไม่ใช่ภาพแสดงแทน (representation) ของบางสิ่งบางอย่าง แต่แสดง (presences) สิ่งนั้นออกมา ดังนั้นเมื่อชาวบาหลีเข้าไปอยู่ในขบวนแห่ของการแสดงดังกล่าว พวกเขากลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเหนือจริงที่แสดงออกมา Rangdas จึงไม่ใช่เพียงภาพสะท้อนความน่ากลัวแต่คือตัวความกลัวนั่นเอง

ในด้านของ Barong ก็ไม่ใช่เพียงแค่ตัวแทนนามธรรมของคนที่น่าขัน เขาทำให้วิสัยทัศน์เกี่ยวกับจักรวาลทางจิตวิญญาณของคนบาหลีปรากฏเป็นรูปธรรม การเชื่อมประสานของความ

สนุกสนาน การแสดง และความรักสวยรักงาม ความสุภาพที่เกินจริง ท่ามกลางความกลัว บางที่อาจเป็นแรงจูงใจหลักของชีวิตของชาวบาหลี การต่อสู้ที่มีรูปแบบแน่นอนของตัวแสดงที่กำหนดไว้ตามประเพณี ส่งผลให้คนบาหลีได้รับการสร้างรูปแบบหลักของมโนทัศน์ทางศาสนาและได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับอำนาจที่แม้ว่าเป็นการบีบบังคับให้ยอมรับอำนาจนั้น แต่ผ่านการแสดงอำนาจนั้นก็ยังเป็นสิ่งที่ยอมรับได้(Greetz 1968:35)

การศึกษาครั้งนี้จะอาศัยแนวคิดของ Geertz ช่วยในการทำความเข้าใจกระบวนการที่เกิดขึ้นในระหว่างพิธีกรรมภายใต้กรอบการแสดงทางศาสนา เป็นมุมมองที่ช่วยให้เห็นอิทธิพลของพิธีกรรมที่สร้างอารมณ์ความรู้สึกและนำพาผู้มีส่วนร่วมเข้าถึงอภิปรัชญาซึ่งเป็นเป้าหมายของพิธีกรรมในท้ายที่สุด

5.กระบวนการและวิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีการในแนวมานุษยวิทยา โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ส่วนการเก็บข้อมูลใช้ทั้งข้อมูลเอกสารและการสังเกตการณ์ภาคสนาม

1. การสำรวจข้อมูลจากเอกสาร ส่วนหนึ่งเป็นประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของชาวจีนในเมืองไทยทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน อีกส่วนเป็นรายละเอียดเกี่ยวกับประเพณีการกินเจ

2. การสังเกตการณ์ภาคสนาม แบ่งออกเป็น

2.1 ช่วงสำรวจข้อมูลสนามก่อนงานประเพณีกินเจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบขั้นตอนของพิธีกรรมที่จะเกิดขึ้น การจัดการและการให้บริการของศาลเจ้า ตลอดจนกลุ่มคนที่แวะเวียนเข้ามาในศาลเจ้า ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเป็นการสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มคนในศาลเจ้าก่อนเข้าร่วมในพิธีกรรม และเก็บข้อมูลไว้ประกอบการเลือกผู้ให้ข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ (key informant)

2.2 การเก็บข้อมูลภาคพิธีกรรม ซึ่งเป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participant observation) เพื่อสังเกตการพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในพิธีกรรม รายละเอียดของพิธีกรรม และได้พบกับบุคคลที่มีบทบาทที่สำคัญในพิธีกรรมซึ่งจะได้นัดหมายพูดคุยเพิ่มเติมภายหลัง เนื่องจากในระหว่างพิธีกรรมมีกิจกรรมใช้พื้นที่จำนวนมาก ทั้งยังเกิดขึ้นหลายศาลเจ้า ผู้ศึกษาไม่อาจอยู่ในพื้นที่ทั้งหมดในเวลาเดียวกันได้ ทั้งยังมีรายละเอียดที่ต้องอาศัยการสังเกตมาก

2.3 การเก็บข้อมูลหลังพิธีกรรม เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากที่อาจเก็บไม่ครบในระหว่างที่ทำการสังเกตการณ์ และเก็บข้อมูลส่วนของประวัติศาสตร์ชุมชนจากการสัมภาษณ์บุคคลในตระกูลที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจและการเมืองของชุมชน ตลอดจนผู้สูงอายุที่ทราบเรื่องราวในอดีตของชุมชน

เทคนิคในการเก็บข้อมูลสนามจึงประกอบด้วย การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและ การสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วย การสัมภาษณ์บุคคลทั่วไปที่เข้าร่วมพิธี การสัมภาษณ์แบบกลุ่มใน ระหว่างพักช่วงของพิธีกรรม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก(intensive interview) สำหรับคนสำคัญ ในพิธี และผู้ให้ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของท้องถิ่น